

Трибуна Молодого Вченого

УДК 17.023.33:33

© Василь Ігнатко
(Київ)

ГОЛОВНІ НАПРЯМИ ЗМІН ЕКОНОМІЧНОГО СЕГМЕНТУ «ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ» ЛЮДИНИ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Аналізуються виклики сучасного глобалізованого світу та відповіді на них зміною економічного сегменту життєвого простору людини; основними з цих змін є становлення відкритої економічної системи, її глобальна інформатизація та демократизація життя суспільства, утвердження міжнародних стандартів організації та управління; розглядається розвиток інновацій, як один із пріоритетів соціального та економічного розвитку і є актуальним питанням в економічному науковому дискурсі; автор наголошує на об'єктивному розширенні меж і напрямів економічної свободи особистості, її активності, креативності, творчості.

Ключові слова: людина, культура, виробництво, життєвий простір, інтелект, творчість.

Постановка проблеми та її актуальність. Як зазначають аналітики, людство входить у нову історичну епоху, однією з відмінних ознак якої є стрімке наростання глобальних процесів, які за своєю природою є об'єктивними, обумовленими, перш за все, економічними чинниками. Ці процеси відбуваються незалежно від волі чи бажання окремих країн, і, як наслідок, призводять як до позитивних структурних (якісних) та кількісних зрушень, зокрема і насамперед в світовій економіці на всіх її рівнях, яка також трансформується у вищий, так званий мета рівень її організації – глобальну економіку, - так і до виникнення та загострення глобальних проблем людства, у тому числі й економічних [1, с.8]. За таких умов важливим є розуміння нових явищ, щоб визначити раціональну й ефективну економічну стратегію держави.

Один з напрямів процесу модернізації економічної сфери в умовах глобалізації є **формування відкритої економіки, а вслід за цим – відкритого простору життєдіяльності людини.**

Мета статті полягає у виявленні та аналізі головних змін економічного напрямку «життєпростору» людини під час глобалізаційних змін у суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Відкрита економіка являє собою цілісні економічні відносини, інтегровані у світове господарство і світовий ринок. Пріоритетним критерієм формування відкритої економіки є привабливий інвестиційний клімат, який повинен стимулювати приплив капітальних вкладень, технологій, інформації у рамках, обумовлених економічною доцільністю і міжнародною конкурентоспроможністю (на галузевому і макроекономічному рівнях). У зв'язку з цим, виділяються властивості відкритої національної економіки: відкрита економіка ґрунтується на кооперативній діяльності економічних суб'єктів - обміні, кооперації і конкуренції; динамічність і самоорганізований характер; ринковий тип зв'язку компонентів і їх відкритий характер; поліцентричність [2].

Взагалі, формування відкритої економіки та її дієздатність залежить від необхідної рівноваги між відтоком капіталу і припливом інвестицій та експорту, тому її формування неможливе без її структурної перебудови, націленої на реалізацію національних конкурентних переваг. В останні роки зросло значення мікроекономічних чинників конкурентоспроможності. За даними експертів внесок цих чинників в економічне зростання становить 55%. Конкурентоспроможність на мікрорівні визначається розвитком національних компаній і якістю бізнес-середовища [3, с.153]. Останнє і залежить від ступеня формування відкритої економіки.

При формуванні відкритої економіки принципової значущості набувають питання розвитку власних галузей, що мають порівняльні і конкурентні переваги у світовій

економіці регіонального і глобального масштабу, максимізації експортного потенціалу, оптимізації міжнародно-інвестиційного режиму, руху робочої сили, створення належних умов для включення держави до механізму міжнародних валютно-фінансових відносин на основі забезпечення фінансової стабілізації. Стосовно економічного розвитку і конкурентоспроможності важливим є вироблення курсу на проведення активної інноваційної політики, яка повинна базуватися на наукових засадах, мати довгострокові цілі й враховувати сучасні світові тенденції та реалії промислово-технологічного розвитку. Створення та оптимізація інноваційної моделі ринкових перетворень є наступним напрямом процесу модернізації економічної сфери в умовах глобалізації.

Розвиток інновацій – це один із пріоритетів сучасного соціально-економічного розвитку. Без інновацій неможливо підвищити конкурентоспроможність економік, покращити добробут населення, підтримувати ощадливе споживання ресурсів. Вплив новітніх технологій, змін у науці та техніці на соціально-економічні явища і процеси визнається як центральна характеристика економічного розвитку, засіб трансформації економічних систем. Проблема інноваційної моделі ринкових перетворень дуже актуальна в економічному науковому дискурсі.

Наприклад, в центрі досліджень вченого М.Кондратьєва перебуває економічна рівновага, до якої прагне національне господарство, а економічний цикл – процес відхилення національної економіки від стану економічної рівноваги (рівноваги першого порядку, рівноваги другого порядку, рівноваги третього порядку). Протягом цього процесу періодично рівновага порушується, що вимагає оновлення основних виробничих фондів, а в даному процесі ключову роль відіграють інновації. У працях М. Кондратьєва інноваційний розвиток пов'язується з наступними факторами економічної кон'юнктури: 1) з рівновагою першого порядку: попит та пропозиція; 2) з рівновагою другого порядку: перетікання капіталу в нове обладнання, машини, модернізацію виробництва; 3) з рівновагою третього порядку: зміна структури виробництва, джерел енергії, сировинної бази, кваліфікації та умов праці трудових ресурсів [4, с.268].

Австрійський економіст Йозеф Шумпетер виклав теорію інноваційного типу розвитку. Дослідник вважає, що інновації як зміни у технології чи управлінні є фактором динамічних змін в економіці. Є дві складові господарської діяльності: статична (прийняття управлінських рішень у повністю передбачуваних умовах, відсутність змін) і динамічна, або інноваційний кругообіг (прийняття управлінських рішень відбувається в умовах невизначеного середовища). Остання складова саме і базується на поширенні інновацій Термін «інновація» в економічну науку ввів саме Й.Шумпетер, під якими він розумів нову науково-організаційну комбінацію виробничих чинників, створену підприємницьким духом [5].

Сучасна інноваційна модель ринкових перетворень припускає неперервний процес якісних змін в структурі виробництва або соціальної сфери в результаті створення, застосування та розповсюдження нових знань, машин, технологій, матеріалів, видів енергії, форм і методів організації та управління, підвищення рівня освіти і кваліфікації працівників, здійснювані з метою економічної ефективізації виробництва і підвищення рівня та якості життя населення. Іншими словами це трансформація нових знань у високі життєві стандарти. В основі нових поколінь техніки (технології) знаходяться базисні інновації, засновані на наукових відкриттях і великих винаходах. Кластери (взаємозалежні групи) базисних інновацій і є основою для формування нового технологічного укладу сучасних ринкових перетворень.

На початку ХХІ століття модернізація світової економіки активно формує нову парадигму науково-технічного розвитку. Інтенсивними темпами розвивається нова інформаційна цивілізація, що одержала назву «нової економіки». Посилюється соціальна спрямованість нових технологій, продуктів та послуг. Сьогодні набирає темпи загальносвітовий процес зміни технологічних укладів зі зміною стереотипів «суспільства споживання» на орієнтації «якості життя» і творчої самореалізації, зрушенням споживчих переваг на користь освіти та інформаційних послуг [6, с.45]. На Заході все більш широке

визнання отримує девіз «від «hi-tech» (високі технології) до індустрії «hi-hum» (високі соціогуманітарні технології), який досить чітко характеризує сутність сучасної інноваційної моделі ринкових перетворень.

Модернізація економічної сфери в умовах глобалізації призвела до **інформатизації економічного життя суспільства**. Інформаційна економіка на даному етапі помітно розвинена лише в декількох країнах, але окремі її елементи зустрічаються повсюдно. При вивченні сутності інформатизації економіки вихідним поняттям є поняття інформація. Інформація - це продукт чи послуги, пристосовані для передачі знань в максимально зручній для споживача формі. Відзначимо, що інформація це важливий економічний ресурс, що використовується економічними організаціями для реалізації своєї діяльності та досягнення стратегічних цілей. У процесі модернізації економічної сфери відбувається зрушення у бік тих ресурсів, що мають переважно інформаційну природу – інтелектуальні здібності персоналу, клієнтські бази, управлінські технології (у т.ч. на IT-платформі), ділова репутація тощо. Інформація поступово перетворюється на важливий ресурс, що дозволяє підприємству зміцнювати свою конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі. Сучасна економіка може бути представлена «як гігантська інформаційна мережа з своїми згущеннями (вузлами)-фірмами, де виробляється, циркулює і споживається інформація. У цих згущення-вузлах виростають ієрархії для більш ефективного «оволодіння» інформацією. Подібною ж мережею стає і все сучасне суспільство ... » [7, с.90]. Підприємства та компанії у ході прийняття стратегічних рішень повинні усвідомлювати роль та місце інформації у забезпеченні власного довгострокового успіху. Необхідно займатися розробленням та впровадженням в управлінську практику інструментів перетворення інформації на реальні конкурентні переваги.

Економічна інформація використовується на всіх рівнях управління економічною сферою. Для розвитку суспільства необхідні матеріальні, інструментальні, енергетичні та інші ресурси, в тому числі і інформаційні. Наш час характеризується нечуваним зростанням об'єму інформаційних потоків. Це відноситься практично до будь-якої сфери діяльності людини. Найбільше зростання об'єму інформації спостерігається у промисловості, торгівлі, фінансово-банківській й освітянській сферах. Нині інформація у широкому сенсі є найважливішою стратегічним ресурсом, особливо у економічній галузі. Інформаційну інфраструктуру економіки утворюють організації, експлуатуючі центри обробки й аналізу інформації, канали інформаційного обміну, комунікації і лінії зв'язку, і навіть засоби інформаційної взаємодії. Особливе місце серед технологій, що використовуються в наш час займають найсучасніші інформаційні технології, які є основою розвитку так званої інформаційної економіки.

Аналізуючи інформаційну економіку, можна виділити наступні стадії її становлення: проникнення інформаційних технологій у виробництво. З погляду технологічного аспекту, поширюються нові інформаційні технології в галузі обладнання, зв'язку; масове впровадження інформаційних технологій і переважання стандартизованих систем; перевищення продуктивності у сфері виробництва інформації та інформаційних технологій над іншими галузями. Велику роль починають відігравати інформаційні технології виробництва інформації і знання. На перше місце виходять технології комунікацій. Частка інформаційного сектора в економіці збільшується, частка витрат на інформацію в собівартості продукції практично зрівнюється з рештою статтями витрат; перехід до виробництва інформації і знань, які переважають в суспільному житті. Найбільшу роль починають відігравати фундаментальні науки, технології виробництва наукового знання. Інформаційний сектор починає переважати в економіці, продукція стає все більш наукоємною. Питання відстані практично не грають ролі, оскільки переважна більшість транзакцій відбувається в електронному вигляді, практично повністю зникає інформаційне нерівність за географічною ознакою [8, с.231].

Таким чином, інформатизація економіки означає як технічне переозброєння на основі комп'ютерної техніки та інформаційних технологій, так і перетворення інформації в економічний ресурс першорядного значення. Інформаційна економіка є за своєю суттю ринковою, вона

характеризується, як і інші ринкові системи, суверенітетом споживача, наявністю «вільного» підприємства, ринком вільного типу, конкуренцією і державним невтручанням.

Необхідно підкреслити, що розвиток нової економіки значною мірою пов'язаний саме із впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, створенням інформаційних мереж та баз знань. Їх бурхливий розвиток стирає відчуття «територіального розмежування» між окремими людьми, фірмами, великими державами і цілими державами.. Особливу роль у процесах модернізації економічної сфери виконує Інтернет. Він є не лише інформаційною мережею, але й виконує роль своєрідної світової торгівельної платформи, де відпадає потреба в посереднику. Весь світ стає реальним або потенційним клієнтом фірми, й одночасно будь-яка фірма світової економіки є реальним або потенційним конкурентом. Зміни, що відбулися у сфері глобальних засобів комунікацій і становлення інформаційного суспільства призвели економіку світу до свехдоступності і високої швидкості розповсюдження і використання інформації в суспільстві, а також створили передумови для створення мультіренти власниками інтелектуального капіталу. Оцінювати інформацію і знання сьогодні необхідно як найважливіший фактор виробництва, що сприяє швидкої капіталізації світового господарства в цілому. Поширення інформації та знань через мережеві структури глобального світу привносять синергетичні ефекти в інноваційні кластери і є основою якісно нового типу технологічного та господарського устрою, необхідними умовами створення і підтримки середовища генерації знань, що забезпечує довгострокову конкурентоспроможність окремих секторів світової економіки [9, с.99].

Глобалізація вже у початковій своїй стадії виявила нові суттєві ризики для держав (у тому числі і економічні). Це означає, що необхідна загальнолюдська відповідальність за події, що відбуваються і загальні зусилля з гармонізації взаємовідносин між державами. Разом із глобальним ринком і глобальним кругообігом виробництва виникає і глобальний порядок. На думку А. Негрі та М. Харита, не може існувати глобального ринку без відповідної форми юридичного правопорядку, а такий правопорядок не може існувати без влади, яка б гарантувала його дієздатність та ефективність [10, с.317]. Міжнародні норми сучасної глобальної економіки створюються трьома головними установами, які сьогодні керують глобалізацією. Це - Міжнародний валютний фонд (МВФ), група Світового банку і Світова організація торгівлі (СОТ).

Цікавим фактом глобалізації економіки є встановлення над національними економічними та фінансовими інститутами єдиних правил і стандартів. Наприклад, у системі правового регулювання міжнародних економічних відносин фактично завершено переключення акцентів з методу двостороннього регулювання на метод багатостороннього регулювання. Яскравий приклад цьому процесу діяльність СОТ. Це глобальна міжнародна організація, яка об'єднує 160 країн з метою забезпечення справедливих та вигідних умов торгівлі для всіх учасників торгівельних правовідносин. Велика кількість питань внутрішньої компетенції держав поступово переходить в міжнародно-правову сферу регулювання, що означає розширення об'єктної сфери міжнародних правових норм сучасної економіки. Зазначимо, що у сферу регулювання СОТ переходять питання застосування тарифних і нетарифних бар'єрів, інтелектуальної власності, інвестиційних заходів, екологічних нормативів і т. д. Усі країни-члени СОТ беруть зобов'язання щодо виконання багатосторонніх торговельних угод (БТУ), які на сьогодні регулюють приблизно 97% усієї світової торгівлі товарами і послугами [11].

В системі СОТ/ГАТТ і через міжнародні договори/звичаї відбулася легалізація преференцій, що надаються одна одній державами в рамках економічної інтеграції. Інтеграційні об'єднання стають «локомотивами» економічної сили на макро-рівні, тоді як великі транснаціональні підприємства (ТНК) давно вже є локомотивами економічної сили на мікро-рівні. З їх допомогою відбувається злам, перебудова існуючого багатостороннього балансу державних і групових інтересів.

У міжнародних нормах сучасної економіки помітно проявляється і явище «наднаціональності». Наднаціональна функція права в умовах формування єдиного

світового господарства - це об'єктивний етап у розвитку систем правового регулювання. Мова йде про перехід від методу багатостороннього регулювання до методу наднаціонального регулювання [12]. Наприклад, наднаціональні елементи регулювання економікою інших держав притаманні діяльності, компетенції СОТ. Учасники глобалізаційного простору, незалежно від форм власності, ступеня розвитку економіки, географічного розташування, релігії, раси змушені підкорятися міжнародним нормам сучасної економіки як то правилам міжнародної торгівлі СОТ або міжнародним стандартам GAAP та ISO (розроблено майже 7 тисяч стандартів), що не завжди позитивно впливає на процес модернізації національних економік. З іншого боку, всі держави-учасники СОТ повинні підпорядковуватися єдиним міжнародним нормам економіки для зменшення своїх ризиків в економічному глобальному просторі.

Висновки. Зазначимо, що незважаючи на стирання державних кордонів в сучасному глобалізаційному світі та характер віртуалізації економічних відносин все ж визначальними є міжнародні норми сучасної економіки.

Зміни в економічній сфері під впливом глобалізації не завжди мають позитивні наслідки для деяких країн. Глобалізація економіки – це й висока ймовірність втрат, зростання ризиків. У ході запровадження нових правил гри у світовій економіці поступово держави стають взаємозалежними з причини формування системи міжнародного інтегрованого виробництва. Зростають обсяги світової торгівлі та потоки іноземних інвестицій і відбувається інтенсифікація руху технологічних нововведень. Але, світова практика свідчить про нерівнозначність вирашу від глобалізації між суб'єктами економічної діяльності. Негативні наслідки глобалізації проявляються у посиленні нерівномірності розвитку країн світу та політичної і економічної залежності від сильних держав.

Література

1. Куцик П.О. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, шельгування та розвитку: Монографія / П.О. Куцик, О.І. Ковтун, Г.І. Башнянин. – Львів : Вид-во ЛКА, 2015. – 594 с.
2. Чепан Р. Б. Системное формирование открытой экономики России: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. экон. наук: 08.00.01 «экономическая теория» / Роман Борисович Чепан. – Кострома, 2004. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.dissertcat.com/content/sistemnoe-formirovanie-otkrytoi-ekonomiki-rossii>
3. Довбенко В.І. Умови формування потенціалу підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств / В.І. Довбенко // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – № 778. – С. 152-159.
4. Кондратьев Н.Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвиденья / Н.Д. Кондратьев. – М.: Экономика, 2002. – 766 с.
5. Колодійчук А.В. Теорії інноваційного розвитку промисловості // А. В. Колодійчук // Економіка. Управління. Інновації. – 2012. – № 1. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2012_1_20.pdf
6. Онікієнко В.В. Інноваційна парадигма соціально-економічного розвитку України / В.В. Онікієнко, Л.М. Ємельяненко, І.В. Терон. – К. : РВПС НАН України, 2006. – 480 с.
7. Майминас Е. Информационное общество: парадигма экономической теории / Е. Майминас // Вопросы экономики. – 2007. – № 11. – С. 86-95.
8. Винарик Л.С. Информационная экономика: становление, развитие, проблемы / Л.С. Винарик, А.Н. Щедрин, Н.Ф. Васильева; НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти. – Донецк, 2002. – 311 с.
9. Тарханова Н.О. Глобалізація світового господарства та її вплив на економічний розвиток України / Н.О. Тарханова // Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури. – 2013. – Вип. 2. – С. 98-103.
10. Куцик П.О. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, шельгування та розвитку : Монографія / П.О. Куцик, О.І. Ковтун, Г.І. Башнянин. — Львів : Вид-во ЛКА, 2015. – 594 с.
11. Данильченко Т. Україна і світова організація торгівлі: досвід перших років співпраці / Т.Данильченко // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2013. – № 3. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzizvru_2013_3_22.pdf
12. Характерні риси та тенденції сучасного міжнародного економічного правопорядку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bibliograph.com.ua/mezhdunarodnoe-pravo-4/16.htm>

Vasyl Ignatko

Main Directions of Changes in Economic Segment of "Living Space" of a human being Under the Influence of Globalization

As analysts state, humanity is entering a new historical era, one of the distinctive features of which is the rapid growth of global processes, which by their nature are objective, due to primarily economic factors. These processes occur independently of the will or desire of individual countries and lead to either positive structural (qualitative) and quantitative changes.

One of the directions of the modernization of the economic sphere in the context of globalization is the creation of an open economy, and after that - open living space of human life. An open economy is a system of holistic economic relations, integrated into the world economy and the world market. The priority criteria to an open economy is attractive investment climate.

In general, the formation of an open economy and its capacity depends on the desired balance between inflow and outflow of capital investment and exports, so its formation is impossible without structural adjustment aimed at implementation of national competitive advantage. In recent years increased importance of microeconomic factors of competitiveness.

In forming an open economy of fundamental importance are the issues of own industries that have comparative and competitive advantage in the global economy, regional and global scale, maximize export potential, optimizing international investment regime, movement of labor, creating appropriate conditions to include the state to the mechanism of international currency-financial relations based on ensuring financial stability.

Development of Innovation is one of the priorities of modern social and economic development. Without innovation, it is impossible to increase the competitiveness of economy, improve living standards, maintain economical consumption of resources. The impact of new technologies, changes in science and technology on socio-economic phenomena and processes is recognized as a central characteristic of economic development, a means of transforming economic systems. Problem of innovative model of market reforms is very relevant in the economic scientific discourse.

Modernization of economic sphere in the context of globalization led to informatization of economic life of society. Information economy at this stage significantly developed in few countries only, but some of its elements are seen everywhere. In studying the essence of informatization of economy the original concept is the concept of information. Information is a product or service, suitable for knowledge transfer in the most convenient form to the consumer.

Enterprises and companies during strategic decision-making should be aware of the role and place of media in ensuring its own long-term success. It is necessary to be engaged in the development and introduction of information convert instruments to real competitive advantage for administrative practice.

Economic information used at all levels of the economic sphere. For the development of society material, instrumental, energy and other resources, including information are necessary. Our time is characterized by unprecedented growth of the volume of information flows. This applies to almost any sphere of human activity. The highest growth is observed in the volume of information industry, commerce, finance and banking and educational fields. Currently, information in the broadest sense is the most important strategic resource, especially in the economic field. Information infrastructure of the economy is formed by organizations, exploiting centers of processing and analysis of information, channels of information exchange, communication and communication lines, as well as means of information exchange. Notable place among technologies used nowadays occupy most advanced information technologies that are the basis of the so-called information economy.

Analyzing the information economy one can highlight the following stages of its formation: penetration of information technology into production. In terms of technological aspects, new information technologies in equipment, communication are shared; mass introduction of information technology and prevalence of standardized systems; excess of productivity in

manufacturing and information technology sectors over others. An important role is played by information technology of information and knowledge manufacturing.

Thus, information of economy means as retooling based on computer technology and information technology, and transformation of information into economic resource of paramount importance. The information economy is inherently market, it is characterized, like other market systems, by consumer sovereignty, presence of "free" enterprise, free market-type competition and government non-interference.

One must note that despite erasing national borders in today's world of globalization and virtualization nature of economic relations, international standards of modern economy are crucial.

Keywords: people, culture, production, living space, intelligence, creativity.

Надійшла до редакції 1.10.2015 р.